“Viatgem disfressats dins una caixa, enlairats per globus de colors”

Patricia Florenza Satorres, Eva Urgell López

Escola Guillem Fortuny (Cambrils)
pflorenz@xtec.cat; evaurgell@gmail.com

Resum: *En aquest article volem donar a conèixer l'experiència psicomotriu amb infants de 3 a 6 anys, en què la creativitat i la imaginació davant el material proposat són protagonistes, junt amb ells mateixos.*

La comparativa del joc motriu entre tres grups d'edats correlatives demostra l'evolució del joc en les primeres edats.

Paraules clau: *activitat motriu espontània, material reutilitzable, experimentació, exploració, creativitat.*

Abstract: *In this article we want to present the psychomotor experience with children from 3 to 6 years old, where the creativity and imagination in front of the proposed material, together with themselves are the protagonists.*

The comparison between three driving game correlative age groups shows the evolution of the game at the early age.

Keywords: *spontaneous motor activity, reusable material, experimentation, exploration, creativity.*

1. Introducció

En aquest article presentem el projecte anomenat “Anem a la sala”, que des de fa uns anys desenvolupem a l'escola Guillem Fortuny de Cambrils amb els alumnes d'educació infantil (3-6 anys).

Es tracta d'un projecte de psicomotricitat que parteix de la globalitat, dels interessos, de les mo-

tivacions i de la comprensió de l'infant tal com és. Així mateix, afavoreix el coneixement i domini del cos, l'adquisició de més autonomia i seguretat i l'obertura a la comunicació, la creació i l'operativitat (Arnáiz *et alii*, 2001).

En clara sintonia amb el currículum d'educació infantil (2008), la finalitat de l'etapa és contribuir al desenvolupament emocional, motor, social i cognitiu dels infants, i proporcionar-los un clima i entorn de confiança on se sentin acoïllits i amb expectatives d'aprenentatge. D'aquesta manera, situa l'etapa com aquella en què els nens i nenes han de desenvolupar unes capacitats que els permetin viure i formar part de la societat. En aquesta mateixa línia, ens basem en els principis que comparteixen la psicomotricitat i l'educació infantil, que es concreten en: globalitat i globalització de l'ensenyament, aprenentatge significatiu, individualització i metodologia activa i lúdica (Viscarro *et alii*, 2004).

La proposta es fonamenta en la psicomotricitat relacional perquè creiem en els avantatges que aquest model representa en el desenvolupament global de l'infant. Entenem l'educació psicomotriu com la defineixen Viscarro i Camps (1998): “una pràctica educativa, preventiva o d'ajuda, que a partir de la vivència del cos, el moviment i l'acció i la seva posterior representació, actua sobre la globalitat del nen/a, perquè aprengui a conèixer-se i a relacionar-se amb la resta, amb els objectes, l'espai i el temps, fet que facilitarà l'accés als aprenentatges escolars”.

Aquest enfocament de la psicomotricitat que considera l'infant com un ésser global parteix de l'espontaneïtat, de les motivacions vinculades al moviment i mostra la seva manera de fer i d'actuar mitjançant l'activitat motriu espontània.

La pràctica es realitza a la sala de psicomotricitat, que és un espai ple d'estímul on l'infant pot viure diverses situacions de joc que li permeten vivenciar, experimentar i expressar-se en totes les dimensions per assolir el desenvolupament integral. Els nens i les nenes, a partir del moviment, de l'acció, de l'experimentació i del joc interioritzen i representen les seves vivències, i adquireixen aprenentatges significatius d'ells mateixos, dels altres i del món que els envolta.

Com a mestres, serà a les nostres mans poder condicionar la sala de psicomotricitat de tal manera que faciliti a l'infant aquesta estimulació, així com l'enginy per descobrir noves possibilitats amb els materials de què disposen i crear espais nous que afavoreixin moltes possibilitats d'exploració.

En aquest afany d'estimulació i descobriment hi entra en joc un altre factor que considerem importantíssim: la creativitat, sovint associada a la imaginació i al pensament divergent.

Segons Carracedo (2007), citada per Gómez i Mir (2001), la creativitat és la capacitat humana per a la innovació. Es caracteritza per la seva originalitat, flexibilitat, fluïdesa i per ser generadora d'idees innovadores.

Howard Gardner (1988) afirma que l'individu creatiu és una persona que resol problemes amb

regularitat, elabora productes o defineix qüestions noves en un camp concret, d'una manera que al principi és considerat nou, però que al final arriba a ser acceptat en un context cultural concret.

Això és el que esdevé a la sala de psicomotricitat, on les solucions no són úniques ni concretes, com succeeix en altres situacions de la societat actual (món laboral, món de l'esport...), sinó que permet diverses possibilitats, i dona cabuda a tots els projectes i produccions que els nens pensin, creïn i realitzin.

2. Contextualització

Per realitzar el projecte, els aspectes metodològics, organitzatius i actitudinals són fonamentals. Així, la metodologia emprada s'inspira en la pràctica psicomotriu de B. Aucouturier, bàsicament no dirigida, fet que permet respectar les capacitats i el ritme de cada infant, el plaer per la descoberta del seu entorn més proper, el sentiment de llibertat i també el de seguretat afectiva.

La mestra-psicomotricista, amb la seva actitud de disponibilitat, de no directivitat i d'acollida, posa els límits que assegurin els nens alhora que els faciliten el control progressiu del propi cos, la formació d'una autoimatge positiva i el desenvolupament de la capacitat d'autoestima i autonomia. (Viscarro, Martínez, Cañabate, 2010). Així, el rol dels educadors és clau, per tal d'acompanyar els infants en aquest procés d'evolució i de desenvolupament. Coincidint amb Sánchez i Llorca (2001), destaquem les següents dimensions del seu perfil:

- Capacitat d'observació i escolta envers l'expressió de l'infant.
- Capacitat d'emprar diferents estratègies d'implicació en el joc per afavorir el desenvolupament infantil, com poden ser de col·laboració, sorpresa, afirmació, reforç, invitació, provocació, contenció, frustració i afectivitat.
- Competències per elaborar de manera creativa i ajustada diferents escenaris per a la pràctica psicomotriu. La disponibilitat de la sala proposa reptes, interès per descobrir i desig de jugar.

- Capacitat de comunicació amb la família i altres professionals.
- Capacitat de mirar-se (autoavaluació). La reflexió de la intervenció dels mestres durant i després de la sessió ens ajuda a ser millors docents i millors persones.

Els docents preparen l'espai i els materials amb una intencionalitat educativa, i ofereixen la seguretat necessària perquè els infants puguin actuar amb plaer, fet que els permet responsabilitzar-se de les seves accions. Així, la sessió de psicomotricitat es converteix en un context educatiu on es fomenta el benestar físic i psicològic dels infants. El plantejament de les sessions que parteix de la pràctica psicomotriu de B. Aucouturier (Arnáiz *et alii*, 2001) s'estructura en tres parts:

- *Ritual d'entrada*. Expliquem els racons de material reutilitzat i recordem entre tots les normes de seguretat, conducta i relació acordades pel grup i seguidament, amb la destrucció de la torre de caixes de cartró, proposem la descàrrega que facilita la disponibilitat corporal.
- *Part principal*. Realitzen jocs sensoriomotors anant lliurement als diferents racons preparats prèviament (caixes de cartró, globus o robes) on es produeix l'observació, exploració, experimentació, vivència corporal, recerca, anàlisi, investigació, creació, construcció, reflexió, manipulació. El joc simbòlic també té una presència important, juguen com si fossin pares i mares, metges, superherois, animals, mestra-alumnes, i expressen la seva vida afectiva mitjançant la representació dels diferents rols (dominant, submís, d'igual a igual).
- *Ritual de sortida*. Recollida de material, les caixes trencades i els cartrons esmicolats es tiren al contenidor blau per conscienciar de la importància del reciclatge i de la conservació del medi ambient.

Representació del joc realitzat a la sala, on han d'escriure el seu nom, la classe a la qual pertanyen, si s'ho han passat bé o no i escollir quin racó els agrada més. Després hi ha una petita conversa amb els mestres, on verbalitzen tot el

que succeeix a la sala mitjançant preguntes obertes, i ens acomiadem.

3. Desenvolupament de l'experiència

Mitjançant una nota informativa a les famílies, comuniquem la realització d'aquesta activitat i demanem a cada alumne de P3, P4 i P5 una caixa o capsa de cartró.

Durant els dies previs a l'activitat, els alumnes d'educació infantil porten el material que se'ls ha demanat. Els alumnes participen en el transport de les caixes de cartró i mentre es desplacen cap a la sala van creant-se tot un món d'expectatives. No és estrany llavors que quan arriben al sabater aguantin la sala per veure la disposició del material distribuït en tres racons:

1. En primer lloc, i per les seves dimensions, el mur de pulsio per afavorir la descàrrega de tensions on els alumnes han de destruir una gran torre construïda amb les caixes. Posteriorment, és el racó on poden investigar amb aquest material (obrir i tancar, omplir i buidar, fer arrossegaments, circuits, construccions en alçada i llargada, construir túnels i edificis, idear vehicles, simular animals, objectes diversos).
2. Un segon racó on troben els globus per manipular-los de mil maneres amb les diferents parts del cos que intervenen en el moviment. Tots els globus estan dins d'una piscina de pilotes per delimitar l'espai, però poden emprar el material dins i fora.
3. Finalment, el racó de les robes on poden disfressar-se i iniciar així el joc simbòlic. Està situat davant dels miralls, tenen matalassos al terra i està delimitat per bancs suecs, i es facilita moltes possibilitats simbòliques.

Un cop presentats els tres racons, se'ls proposa entre tots destruir la torre. Posteriorment, poden desplaçar-se lliurement per tota la sala, amb l'oportunitat de poder combinar els diferents materials, i convertir l'aula en un sol espai.

Els infants es mostren més moguts que de costum, intrigats i motivats per la nova proposta. Aquest estat d'incertesa, alegria, ganes de co-

mençar, l'expressen amb inquietud. Un cop s'inicia el joc, el comportament és molt adequat.

Bastants alumnes participen en la destrucció de la torre de caixes de cartró (descàrrega tònica i emocional), però aviat molts nens van al racó dels globus a iniciar l'activitat motriu espontània.

Hi ha alguns alumnes (més tranquils, observadors, menys impulsius) que esperen dempeus a la caseta d'escoltar mentre els seus companys i companyes tiren el mur de pulsio per començar a jugar.

S'ho passen d'allò més bé: uns corren d'una caixa a un altra, es posen a dins, surten, se les posen al cap, fan torres, i participen molt activament de l'experiència. L'atracció visual i tàctil els porta a manipular i a experimentar.

Els jocs de posar-se dins, entrar i sortir, omplir i buidar, construir i destruir, fer forats, fileres, ajuden l'infant a treballar la permanència dels límits corporals.

Els moviments de balanceig amb les caixes de cartró —endavant, endarrere, a un costat, a l'altre, com si fos un gronxador, individualment o col·lectivament— produeixen en l'infant di-

ferents tipus de plaer, produïts pel moviment d'anar i venir amb canvis de ritme i d'intensitat. El fet que incideixin en el to i la postura suposa l'alliberació d'energia, la sensació de calma i la vivència dels límits corporals (Arnáiz, Rabadan i Vives, 2001).

Vist que hi ha infants que no gaudeixen de la sessió per la presència dels globus, les mestres acordem que surtin de l'aula mentre acaben d'explotar els globus restants. Els alumnes acompanyats de la tècnica d'Educació Infantil van a l'aula ordinària per relaxar-se i poder tornar a l'aula de psicomotricitat. Durant el trajecte es parla amb ells per verbalitzar les pors, per identificar-les, acceptar-les i tractar-les de gestionar, sense culpabilitzar-los de les seves emocions.

Molts alumnes ens demanen ajuda a les mestres per disfressar-se. El joc simbòlic realitzat amb les disfresses és bastant ric i variat. Des dels nens que es limiten a disfressar-se i continuen realitzant joc motriu amb la disfressa fins als que aprofiten les cadires, bancs i cases per construir taules, llits, cases...

Juguen amb tot el material interrelacionat: fent arrossegaments amb robes i capsos, amagant-se ells dins les capsos o omplint-les de robes i globus, gatejant per sobre de diferents superfícies, disfressant-se amb robes i globus, construint cases amb els tres tipus de materials, ponts i túnels construïts amb capsos i robes, jugant disfressats a capsos o globus...

Cinc minuts abans d'acabar la sessió, se'ls anticipa que vagin acabant els projectes que estan realitzant.

A l'hora de recollir, les capsos estripades es desen al contenidor blau i els diem als nens i nenes que s'ha de reciclar igual que en l'aula ordinària i d'acord amb el projecte d'Escoles Verdes que es duu a terme a l'escola des de fa anys. Les caixes que continuen en bon estat es guarden per a properes sessions d'altres grups classe.

4. Conclusions

Els nens i les nenes són infants oberts al món i al desig d'explorar, d'investigar i d'aprendre per si mateixos o amb l'ajut dels altres. Aquests alumnes transformen l'entorn creant projectes i experiències a partir dels seus desitjos, motivacions i competències.

Creiem que hem fet protagonistes els infants amb una activitat d'exploració, observació, memòria i manipulació d'objectes alhora que desenvolupen la capacitat de joc i el treball cooperatiu.

Ens hem adonat de la necessitat de deixar fer, que l'aportació de cada infant és igual d'important que la del seu company i que cada granet de creativitat els fa créixer com a persones.

En aquesta línia, el fet de donar-los llibertat a l'hora d'experimentar amb els diferents materials, situacions i espais ha facilitat que els infants poguessin descobrir diferents possibilitats dins el seu entorn immediat.

Hem aconseguit que els nens i nenes observin els recursos, pensin la seva creació, parlin de què volen fer, pactin la manera de fer-ho i combinin lliurement els objectes buscant totes les possibilitats fins a trobar la més adient a cada moment.

Durant les diferents sessions, volem destacar l'expressivitat facial dels infants que han participat en l'experiència. Malgrat que anar a la sala

de psicomotricitat els agrada molt, hem observat que han gaudit, han rigut i els hem donat l'oportunitat d'expressar les seves emocions, com ara l'alegria en veure realitzat un objectiu, la frustració de no aconseguir la seva fita, la por d'aquells infants que temien la presència dels globus...

En els alumnes més petits predominava un joc més individual a causa de l'egocentrisme d'aquestes edats, mentre que en els alumnes més grans el joc era més grupal i socialitzat.

Malgrat que la proposta inicial era la mateixa per a tots els grups, el joc a cada edat ha variat, fet que ha posat de manifest l'evolució del joc en les primeres edats i ens afirma que el resultat en cada sessió radica en la manera com l'infant ha vist cada objecte i com s'ha relacionat amb ell i amb els companys.

La nostra reflexió envers l'experiència és que es tracta d'un material senzill i fàcil de trobar i amb el qual podem aconseguir un joc molt ric i creatiu. Tota la comunitat educativa pot col·laborar en la recerca de nous materials; en aquest cas, materials reutilitzables.

La sala de psicomotricitat és un espai de joc on l'infant posa en pràctica totes les seves capacitats, realitza exploracions i combinacions d'objectes, té l'oportunitat de conèixer les propietats dels objectes presentats. Totes aquestes manifestacions afavoreixen la concentració, l'estructuració del pensament lògic i del llenguatge, faciliten el sentiment d'èxit i, en definitiva, enriqueixen el seu desenvolupament físic, mental, social i emocional.

Volem afegir que s'han treballat les intel·ligències visual-espacial, logicomatemàtica, corporal cinestèsica, interpersonal i intrapersonal en aquestes sessions.

Per tant, valorem molt positivament l'experiència, ja que ha estat molt gratificant tant per a l'alumnat com per a les mestres comprovar que l'infant disposa de milers de petites-grans idees i que a través del joc arriben a posar en marxa, i que ens donen a tots (infants i mestres) una satisfacció en l'àmbit personal i emocional.

En definitiva, desperteu la il·lusió dels més petits amb propostes enginyoses i no deixeu mai de jugar.

5. Bibliografia

- AADD. *Programa de Salut Integral (SI). Guia didàctica infantil 2011-12*.
- ARNÁIZ, P.; RABADAN, M.; VIVES, I. (2001). *La psicomotricidad en la escuela: una práctica preventiva y educativa*. Màlaga: Aljibe.
- CARRACEDO, S. (2007), citada per M. T. Gómez; V. Mir (2001). “Altas capacidades en niños y niñas”, a: *Detección, identificación e integración en la escuela y en la familia*. Madrid: Narcea.
- GARDNER, H. (1988). *Historia de la revolución cognitiva*. Barcelona: Paidós.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2008). Decret EDU 181/2008, de 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle d'educació infantil. Barcelona.
- SÁNCHEZ, J.; LLORCA, M. (2001). “El rol del psicomotricista”. *Revista Iberoamericana de Psicomotricidad y Técnicas Corporales*, 3 (agost).
- VISCARRO, I., i altres (2004). *Apunts Postgrau Especialista Universitari en Educació Psicomotriu “Estructura de la sessió”*. Tarragona: URV.
- VISCARRO, I.; CAMPS, C. (1998). *Moure's per conèixer. Àrea de descoberta d'un mateix*. Vídeo didàctic. Tarragona: URV. Unitat d'Audiovisuals.
- VISCARRO, I.; COMÍ, M. D.; SOLER, M. P.; SOLSONA, J. (2004). “El material reutilitzat a les sessions de psicomotricitat”. *Comunicació Educativa*, 17, 30–33.
- VISCARRO, I.; MARTÍNEZ, M.A.; CAÑABATE, D. (2010). “Contribució de la psicomotricitat al desenvolupament de les capacitats i a l'adquisició de competències en l'educació infantil”. *Comunicació Educativa*, 23, 34–38.